№ 30 (דריטער יאָרגאַנג) פרייז 10 גראָשן

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.
BIALER WOCHENBLAT

ביאַלער וואָכנבלאַט

נאַציאָנאַל געזעלשאַפטלעך וואָכנבלאַט פאַר ביאַלע-פּאָדל. און אומגעגנט.

אַבאָנאַמענטס-פּרייז:
מאָנאַטלעך . . . . . 35 גראָשן
פערטל-יערלעך . . . . . 1.00 זל.
אין אויסלאַנד:
פערטל-יערלעך . . . . . 1 דאָלאַר

אַנאָנסן-פּרייז:
פאַר אַ פּעטיט-שורה אין טעקסט . 40 גראָשן
„ „ „ פאָרן טעקסט . 20 „
„ „ „ נאָכן טעקסט . 15 „

פאַרן אינהאַלט פון די אַנאָנסן און אָפענע בריוו איז די רעדאַקציע נישט פאַראַנטוואָרטלעך.
די צייטונג טראָגט נישט קיין געשעפטס-כאַראַקטער און איז נישט אויסגערעכנט אויף פאַרדינסט.

אַדרעס פאַר בריוו און געלט-זענדונגען:
Red. „BIALER WOCHENBLAT"
Biała-Podl., Grabanowska 39.
Konto rozrach. № 1.
Skrz. poczt. 26.

Biała-Podlaska, dnia 28 sierpnia 1936 r.

ביאַלע-פּאָדל., פרייטאָג פ' תצא תרצ"ו, 28 אויגוסט.

ציוני! באַטייליקט זיך מאָרגן אין דער פאַרזאַמלונג

דאַנקזאַגונג.

דער קאָמיטעט פון „בית-לחם", דאַנקט דערמיט רעס חשובן ה' **מאַקס יפה** (Max Jaffe) אין, **דאַללאַס טעקסאַס** (אַמעריקע) פאַר זיין נדבה, צוויי זעק מעל לטובת די הונגעריקע יידן אין ביאַלאַ פּאָדלאַסקאַ (פּוילן), וועלכע מיר האָבן דע-האַלטן דורך דער פאַרמיטלונג פון ח. ה' שמואל גאָלדשטיין (אַמעריקע), וועלכער ווילט איצט ביי אונז.

מיר ווינטשן זיי: אַ כתיבה וחתימה טובה.

מיט אַכטונג
קאָמיטעט פון „בית-לחם"
אין ביאַלאַ פּאָדלאַסקאַ.

צו אונזערע לעזער אין לאַנד און אין אויסלאַנד!

עס קומט אָן דאָס יידישע ניי-יאָר, ווען יעדער ייד היט אָפּ די אַלטע שיינע טראַדיציע אויסצודריקן זיינע עלטערן, ברידער און שוועסטער, פריינט און באַקאַנטע זיינע —

לשנה-טובה-ווינטשן

מיר לעגן אייך דעריבער פאָר, אַנשטאָט צו שיקן צו אייערע עלטערן, שוועסטער, ברידער, פריינט און באַקאַנטע די שאַבלאָניש-געדרוקטע ווונטש-קאַרטן — אויסצודריקן אייערע לשנה-טובה-ווונטשן דורך אייער היים - צייטונג „ביאַלער וואָכנבלאַט", וועלכע פאַרבינדט אייך מיט אייער אַלטער היים.

אייערע לשנה-טובה-ווונטשן, וואָס וועלן געדרוקט ווערן אין „ביאַלער וואָכנבלאַט" וועלן געלעזן ווערן דורך אַלע אייערע קרובים און פריינט אין ביאַלע און אויף דער גאַנצער וועלט, וועלכע זענען לעזער פון אונזער צייטונג.

אַדמיניסטראַציע
„ביאַלער וואָכנבלאַט"

צו דער אויפמערקזאַמקייט פון דער שול-יוגנט.

די פאַבריק פון פאַפיר-אויסאַרבעטונגען אויף פרייהייט-פּלאַץ № 24
(אייגנטימער נאָרטמאַן)
פאַרקויפט צום אָנהויב שול-יאָר
נאָרמאַליזירטע פרימא שול-העפטן צו 5 גראָשן אַ שטיק
אויפן לאַגער געפינען זיך פאַרשידענע ברוליאָנען, און אַנדערע שרייב-מאַטעריאַלן פאַר דער שול-יוגנט.

פאַר איבערפאַרקויפער — ראַבאַט. פאַר שול-יוגנט — ספּעציעל ביליק.

רעפּעראַציע - וואַרשטאַט
— פון —
פיל - פעדערס

ביי דער פאַפיר-אויסאַרבעטונג-פאַבריק **„נאָרטמאַן"**, איז טעטיק אַ וואַרשטאַט צו פאַרריכטן און צוצוגעבן נייע טיילן צו פיל - פעדערס.

אַלטע פעדערס, ווערן ביים קויפן נייע — אָנגענומען אין געלט.

גראַטולאַציעס און אַנאָנסן
— נעמט אָן: —
די דרוקעריי „עקספּרעס"
פּילסודסקי № 6

„A L B A"

דעמאָנסטרירט אַ טאָפּלטן פּראָגראַם
צוויי פילמען צוזאַמען

„אויטאָ № 99"
אַנטעק פּאָליציי-מייסטער

„אויטאָ 99 נא", איז אַ פילם אין וועלכן סקומט צום אויסדרוק די נייעסטע טעכניק, וואָס סדערגרייכן אַמעריקאַנער באַנדיטן, ווי אויך די הויכע מדרגה פון דער אַמעריקאַנער פּאָליציי.

„אויטאָ 99 נא", איז אַ עמאָציאָנעלער פילם, וועלכער האַלט דעם צושויער אין שפּאַנונג פון אָנהויב ביזן סוף.

— פון מאָנטאָג: —

„פריילעכע משוגעת"

אַ שאַמפּאַן - קאָמעדיע אין וועלכער דער אויסגעצייכנטער אַרטיסט **טראַנאַים לעדערער** שאַפט אַ געשטאַלט פון אַ: האָטעל-יינג, קעלנער און פירשט אין איין פערזאָן.

Kino Dźw. „T Ę C Z A"

ווייזט אונז די אַרטיסטין **ראַבאַילאַ הודסאָן** - די פרוי **טאַושאַן**
— אין פּרעכטיקן פילם א. נ. —

„די טאָכטער פון דער דזשונגלע"

איבערן פּראָגראַם אַ פּוילישע צוגאַבע א. נ.:
„מיר וועלן נישט געבן קיין ערד"

פון מאָנטאָג:
„Królewska Faworyta"

Kino „ŚWIATOWID"

פּרעזענטירט **סילוויא סידני** אין פּרעכטיקן מוזיקאַלישן פילם א. נ.:

„מאַדאַם בוטערפליי"

פון מאָנטאָג:
„ליבע און ווייַן נישט"

אַ פילם וועגן אַ אַקטריסע, וועלכע ליידט אויף אַגאָראַפאָביע (מורא פאַר דער מאַסע).
די הויפּט-ראָל פירט אויס די פּאָפּולערע אַרטיסטין **גינגער ראָגערס**

מיין טיפסטן מיטגעפיל דריק איך אויס די פאַמיליעס **משעבאַנאָווסקי, קאַנאַלשטיין** צוליבן טויט פון זייער טראַגיש אומגעקומענעם
ב ר ו ד ע ר
ש. טענענבוים יאַנאָוו-פּאָדל.

נישט געבלאפט!

אויפצטום ווער; וואלן אויסגענוצט אלס מאמענט פון חשבון-הנפש. ביי וואלן ווערט אונז [illegible]רגעצויגן א סך-הכל פון דעם, וו[illegible]ס איז יא און נישט אפגעטון געווארן, און דעם, וואס איז צוגעזאגט געווארן און נישט אויסגעפירט. ביי וואלן ווערן געווארפן לאזונגען, וועלכע דינען אלס באזע פאר די, וועלכע ווילן זיך צום רודער דערשלאגן, אדער ווי אים זיך אויף ווייטער דערהאלטן.

* * *

מיר ווילער דארפן זיך אויך אפגעבן א רעכנונג פון דעם, וואס איז פאר אונז יא אדער נישט געטון געווארן פון דענו, וואס מען האט אונז צוגעזאגט און יא אויסגעפירט און אויך פון דעם, וואס סאיז נישט אויסגעפירט געווארן.

מיר מוזן זיך אויך אביעקטיוו פארטיפן אין אנאליזירן, וועלכע סיבות האבן צוגעבראכט צום נישט מקים זיין די אונז געגעבענע הבטחות, בעת די וואלן מיט פינף און א האלב יאר צוריק. אביעקטיוו אנאליזירן און קומען צו א געוויסן אויספיר, כדי ערשט צו וויסן ווי אזוי צו האנדלען, ווי אזוי צו שטימען.

* * *

אפנהאַרציק מוזן מיר מודה זיין, אז די איצטיקע, ביי דער „מאכט"-שטייענדע, קהלה-לייטונג, האט גארנישט געטון. זי האט גארנישט געשאפן קיין נייעס. זי האט גארנישט געשאפן קיין זעלכעס, וועלכאס סואל זיין ווערט צו קריטיקירן. די קהלה-פארוואלטונג, האט נאר באוויזן צו דערהאלטן דאס פריערדיקע, זי האט אבער נישט באוויזן צו רעאליזירן, כאטש צען פראצענט פון איר צוגעזאגטן פראגראם.

מיר מוזן זיך שטעלן די פראגע: וועלכע סיבות האבן עס געווירקט, דאס די קהלה-לייטונג איז געווען אזוי איינגעשרומפן אין איר טעטיקייט? וועלכע סיבות, האבן גורם געווען דערצו, אז די פלומשטע אזוי „ראדיקאלע" דאזארעס פון דער האנטווערקער-פראקציע האבן קאפיטולירט פאר דער אפאזיציע, קאפיטולירט ביז איבער די גרענעצן, וואס איז דא געווען?

כדי צו ענטפערן אויף דער פראגע מוז מען וויסן, אז די האנטווערקער אין ביאלע זענען אן עלעמענט, וועלכער איז גייסטיק שוואך און ווייניק געשולט. אן עלעמענט, וועלכער איז נאך אין זיינע ווארצלען פארשקלאפט צום: חסיד, שיינעם ייד, צום ייד מיט דער „ברייטער אויסגעקעמטער באָרד". אן עלעמענט, פאר וועלכן דער באגריף בעל-הבית (הויזווירט), איז עפעס הויכעס. אן עלעמענט, וועלכער ציטערט פאר א „קנעפל", וועמען מקאן לייכט אנשרעקן מיט מטרן, הגם ער דארף דערפאר נישט מורא האבן, אבער די מורא איז פארט געווען.

פון דער צווייטער זייט ווידער, האט דער האנטווערקער געהאט צו טון מיט דאזארעס, וועלכע האבן די „שוואכע זייט" געוווסט אויסצונוצן. סהאט זיך נישט געשעמט ר' שמאי אפצופוצן ר' חנינהן די קלאפע, אבי יענער זאל זיין „ווייך". סהאט זיך נישט געשעמט ר' X און ר' Y צו דראען מיטן סטאראסטע אבי נישט צו צאלן מער ווי 50 זל. עטאט.

נישט אויסגעשולטקייט, חניפה, טעראר האבן געבראכט דערצו, דאס די קהלה-לייטונג האט געמוזט קאפיטולירן פאר די „אפאזיציע"-דאזארעס, קאפיטולירן ביז איבער די גרענעצן פון נישט ווין טעטיק.

די „פרומע" דאזארעס האבן זיך נישט באגנוגנט מיט דעם, וואס נישט זיי, נישט זייערע פאמיליע-נאענטע האבן געצאלט עטאט, נאר האבן אויך געבראכט דערצו, דאס די רייכע שטיבל-יידן, די רייכע בכלל האבן נישט געצאלט.

די אנגענומענע בודזשעטן זענען „אונטערגע'מסר'ט" געווארן, זיי זענען לאנג נישט באשטעטיקט געווארן, זיי זענען נישט אויסגעפירט געווארן. דאס אלץ איז געשען א דאנק די דאזארעס, וועלכע זענען אריין אין דער גמינע מיטן כח פון די שטיבלעך, מיטן כח פון זאגן אז: „די תורה איז אין געפאר, מען דארף איר ראטעווען." מיטן כח פון דעם, וואס זיי האבן געקאנט אפנארן דעם נאאיוו פרומען, דעם, וואס גלייבט ערלעך. דעם, וואס האט נישט געוווסט, דאס: **זיי האבן נישט געמיינט קיין אנדער נוצן אין דער קהלה חוי – אייגננוצן.**

סדערמאנט זיך די וואלן מיט 5 יאר צוריק. סדערמאנט זיך די אגיטאציע, וועלכע די „פרומע" האבן געפירט. סדערמאנט זיך א געוויסן אגודהניק'ס אויסרוף בעת א מיטינג אין געדער שטיבל: „יידן, זייט וויסן די תורה איז אין געפאר"! ארויסגעוויזן האט זיך, אז געמיינט האט ער, דאס: **דאס פוטערל איז אין געפאר.**

האבנדיק צו טון מיט אזא אפאזיציע, איז שווער געווען עפעס אויפצוטון. שווער געווען פאר די אכט מענטשן, וועלכע האבן נאך אליין געזונקען אין גארישן, פוסטן דרך-ארץ פאר א חסיד.

דאס זענען די סיבות, וועלכע האבן גורם געווען צו דער נישט טעטיקייט פון דער היינטיקער „מערהייט".

* * *

צי זענען אויסגעפירט געווארן די אנגעזאגטע פראגראמען? ניין! די ציונים האבן נישט געהאט קיין מעגלעכקייט עפעס רעאלעס צו לייסטן. **זיי האבן זיך געשטעלט פאר א ציל צו פארהיטן, דאס די קהלה זאל נישט ווערן קיין פריוואטער פאלוארק פון עמיצן און דאס איז זיי אין גאנצע הונדערט פראצענט געלונגען.**

זיי האבן איינגעהאלטן דעם דעמאקראטישן כאראקטער פון דער ביאלער קהלה. זיי האבן נישט צוגעלאזט צום אויסנוצן דעם באליבטן, ביי דער אגודה, „פאראגראף 20".

זיי האבן נישט צוגעלאזט, דאס קיין ביאלע זאל אריין א רב פארן פרייז פון א פאר טויזנט זלאטעס און עטלעכע פוטערס לטובת „פרומע" „תורה-טרייע" דאזארעס.

די ציונים, האבן וואס אן אמת איז, קיין שולע נישט געשאפן, קיין אוונטקורסן פאר די „פאוושעכנע"-קינדער נישט איינגעארדנט. צומאל נישט סובסידירט דעם קרן-קימת, ווייל זיי האבן אין די געגעבענע באדינגונגען נישט געהאט קיין מעגלעכקייט מער צו לייסטן, ווי איינהאלטן דאס, וואס איז נאך געבליבן צום איינהאלטן.

דאס האבן זיי געטון!

* * *

צי האט די אגודה איר פראגראם אויסגעפירט?

יא אוודאי!

פאר די ברייטע מאסן האט זי איר פראגראם נישט אויסגעפירט, פאר אירע עטלעכע רייכע פארבינדעטע וועלכע מען האט געדארפט באפרייען פון עטעט האט זי איר פראגראם יא.

אויסגעפירט!

* *

אין אויפרוף, וואס: „דער רעליגיעזער וואל-קאמיטעט" (אגודה) האט ארויסגעלאזט בעת די פאריקע וואלן, לייענט זיך: „מיר טארן זיך נישט לאזן פארפירן פון די, וועלכע ווילן איינרעדן, דאס זיי וועלן לינדערן דעם לאסט פון די געדריקטע יידן. מיר האבן געזען, אז די רייכע פארשטייער פון דער פארטיי, וואס פארמאגן הייזער, היפאטעקן, געלט אויף פראצאנט – צאלן גארנישט און די צעבראכענע קרעמערס און בעלי-מלאכה, וועלכע האבן נישט דעם טאג איבערצולעבן, זאלן צאלן דאס, וואס זיי קאנען נישט".

(וואל-אויפרוף פון דער אגודה ביי פאריקע וואלן).

אדער:

„די ליסטע 1 וועט זיך באמיען מיט אלע כחות צו שאפן א ערשטקלאסיקע היגיענישע מקוה".

צי האט די אגודה, וועלכע איז כמעט כסדר געווען ביי דער מאכט אין דער היגער קהלה, איר פראגראם פארווירקלעכט? ניין און ניין! זיי, די דאזארעס האבן קיינמאל נישט געהאט בדעה עס צו פארווירקלעכן. דער בעסטער באווייז איז דאס, וואס זיי, צוזאמען מיט די „קליינהענדלער" האבן אפגעווארפן די פאזיציע פון אריינציען עלעקטרי און היגיעניש אויסבעסערן די מקוה. די מקוה-לאזונג איז נאר געווען א גוט פערדל אריינצורייטן אין דער גמינע, א פערדל, אויף וועלכן מען האט געקאנט רייטן איבער די רוקנס פון דער גלויביקער מאסע, וואס האט זיך נאך נישט געקאנט אויף די אלע פאלשקייטן פון כלומרשטע „תורה-טרייע" יידן.

* * *

און איצט? אויך איצט איז נישט בעסער, אפשר נאך ערגער. צו די וואלן גייט נישט קיין פארטיי, קיין גרופע, נאר שטיבל-פארשטייער, וועלכע וועלן האבן אן אויפגאבע: צו שטערן אלץ, וואס איז נאך געלונגען אפצוראטעווען פון די פריערדיקע מושלים. סגייען צו די וואלן מענטשן, וועלכע וועלן איינהיטן, דאס זייערע רייכע חסידים, הויזבאזיצער, גרויסע סוחרים זאלן צאלן ווייניקער עטאט ווי דער ווינדעסטער ארעמאן.

נאטירלעך באפוצט מען די „אידעאלן", אן ארט, אנשטאט צו לערנען תורה, מבטל זיין די צייט אויף לערנען הלכות וואלן.

אמת טאקע מען שטעלט אלע יאר אריין אין בודזשעט 2.000 זל. אויף בויען א מקוה און–מען בויט נישט. אבער צי האט מען חלילה-וחס דעם זראמב פון דער אלטער מקוה פאנאנדערגענומען?

אמת טאקע, מהאט אביסל צוגעהינקט ביים אויסצאלן די כלי-קודש און עמעריטורעס, אבער צי האט מען נישט באזארגט די שטאט מיט א געהילף אין קהלה-ביורא, טראך דעם, וואס סאיז נישט אזוי נויטיק, האבן די דאזארעס זייערס געלאזט איבערגיין...

צי האבן זיי חלילה מזלזל געווען בכבודם, וואס מהאט זיי געגעבן. צי האבן זיי זיך אליין, זייערע קינדער און נאענטע באצולט חלילה - וחס ביים עטאט?

ובכן, וואלט באמת געווען דער יושר, אז די אלטע דאזארעס זאלן ווייטער געוויילט ווערן. איז אבער א רחמנות נעבעך אויף די איבעריקע יידן, וועלכע גייען נעבעך אויס נאך א בענקל אין קהלה.

סוזענען דא אפילו אזעלכע, וואס זאגן, אז אסור לרחם, סאיז גארנישט אזא קיין רחמנות, ווייל סאיז נאר א כבוד המדומה און באמת ווערט מען מבוזה, ווייל די ווילער זידלען דערנאך און האבן די וועלט מיט פרעטענסיעס אויף א דאזאר

ידידי = בריוועלעך

ב"ה ועש"ק לסדר „כי ינצו אנשים יחדו"

ידידי!

לעולם, וואלט איך אויף דעם ארט באדארפן צנטפערן דעם ה' „אויך א בירגער", אויף זיין בריוועלע צו מיר, אין וועלכן ער שטעלט מיר פארשידענע פראגן און מאכט מיר פארוורף פאר מיין אויסדרוק „שוסטערל", אלס גרינגשעצונג צו א בעל-מלאכה.

איך וואלט דעם ה' „אויך א בירגער" באדארפן אויפווייזן, אז ער האט מיר שלעכט פארשטאנען און איז בכלל נאאיוו און ער צנטירט זיך קנאפ אין דעם ענין מורה-הוראה און שטרייק פון די כלי - קודש שבת-נחמו, נאר כפי עס האלט איצט ביים סאמע ברען פון די קהלה-וואלן, איז דער ענין דוחה אלע אנדערע ענינים – לעג איך אפ מיין ענטפער אויף א צווייט מאל, ווייל איך גלויב, אז מיין ענטפער וועט נאך א לאנגע צייט זיין אקטועל און שרייב איצט וועגן די קהלה-וואלן ביי אונז.

מי ומי ההולכים: ווער אלץ סוויל ווערן פרנס, אדער דאזאר. אייגנטלעך וואלט מיר לייכטער געווען אויטרעכנען ווער סוויל נישט, ווייל אזעלכע איז דא גאנץ קנאפ. כמעט די גאנצע שטאט יידן, וועלכע זענען נאר אלט 30 יאר, האלטן זיך פאר ראוי להאי אצטלא, נאר א פאקט, אז די וואס זענען באמת ראוי געוועלט צו ווערן, די ווילן נישט לגמרי קאנדידירן. טרייסן זיך צו דעם דוקא די „אסתרא בלגיני", די „ארחי ופרחי"-לייט.

איך וואלט מיר קיינמאל נישט געגלויבט אז ביאלע, אויף וועלכע מנחם ליפניס האט מעיד געווען, אז זי איז א: עיר שכולה חכמים, איז גאר נארישער אפילו ווי אזא טל ומטר-שטעטעלע ווי קאנסטאנטין. וואוים, אז מהאט אויך קאנסטאנטינער יידן געהייסן גיין ווילן פרנסים און דאזארעס, זענען זיי געווען מוכן ומזומן. נאר וועמען? אז קיינער [illegible] דעם כבוד. און [illegible]ווייסט, [illegible] קאנסטאנטין [illegible] חלילה נישט בלייבן אן דאזארעס. ביאלע אבער, ווי נאר כאיז געקומען די פארארדנונג וועגן וואלן צו דער קהלה, האט זיך כמעט ביי אלע ביאלער יידן אין עלטער פון 30 יאר, דערוועקט א תאוה צו ווערן דאזארעס, וואָרים כבוד האט מען געגנוג און טון דארף מען ווייניק. ווייל שטעלן יענעם עטאט איז א מלאכה קלה ונקיה און דאביי היט מען די אייגענע און משפחה-קעשענעס.

וואס דארפסטו מער, אפילו די איצטיקע דאזארעס, וועלכע דארפן אפטרעטן, ווילן און האבן גרויס חשק ווייטער צו בלייבן ביים כבוד און באמת פארוואס נישט? צי האבן זיי דען מהרס געווען דאס, וואס די אמאליקע זקנים האבן געבויט פאר צרכי צבור? אמת, דער שפיטאל שטייט פארמאכט, אבער דער בנין איז ב"ה גאנץ. זיי גיבן טאקע נישט די סובסידיע פארן מושב - זקנים, וועלכע זיי האבן זיך מתחייב געווען צו געבן, אבער זיי שטערן דאך נישט חלילה וחס דעם קאמיטעט צו בויען און פארגרעסערן דעם בנין. אמת טאקע, זיי צאלן נישט אויס דעם בית-לחם די צוגעזאגטע 5 גילדן א וואך – אבער צי שטערט מען חלילה, פרייטאג צונאכטס מיילן ברויט און חלה די ארעמע אין קהל שן בנין פון ת"ת, ווען דער קהלה-לאקאל וואלט נישט אזוי שיין אויסגעמאלט זיין, וואלטן זיי [illegible]ער דערלויבט אפילו דארט די פענסטאקעס אריינצוקומען.

אמת טאקע, די בית-יעקב-שולע איז געשלאסן כמעט א גאנץ יאר, אבער צי האט ווער געפרוווט חלילה-וחס אפנעמען דעם לאקאל? אדרבה, א דאנק דעם האבן די אגודה-יידן אן ארט ווו זיך צוזאמען צוקומען. א דאנק דעם האבן די צעירים

מיט תורה-לאַזונגען. מען גייט דעם המון איינרעדן, אַז סהאַנדלט זיך וועגן אַ רב, אַבער אין דער אמתן איז עס אַ [illegible]

[illegible]ז לזיים זענען גרויס חעמעץ סאיז צו נעמען פאר אַ רב. אַבי יענער זאָל געבן געלט, יענער זאָל מאַכן גוטע פוטערס.

און די קליינהענדלער? פאַרדאָן! סזענען קיין זעלכע אָפיציעל נישטאָ, ווייל קיין קליינהענדלער-פאַריין עקזיסטירט נישט אין ביאַלע. מיר זענען גרייט צו געבן צו הונדערט זלאָטעס יעדן, וועלכער וועט אונז אָנווייזן פון אַ קליינהענדלער-טעטיקייט אין ביאַלע פון 20-טן מאַי 1931 יאָר אָן. סהייסט פון די לעצטע גמינע-וואַלן אָן. נאָך וואָס קומען זיי? וואָס האָבן זיי אויפגעטון אין דער גמינע? און וואָס איז זייער פראָגראַם אויף ווייטער?

ביז איצט, האָבן זיי אין דער גמינע, אויסער העלפן באַפרייען די רייכע הצלץ סוחרים. די הויז-באַזיצער, די רייכע, בכלל גאָרנישט געטון; זיי קומען ווידער טון דאָס זעלבע, פאַרמאַסקירט, אָבער אַלס אמת'ע פאַרבונדעטע פון דער אַגודה. זיי קומען זיך וואַרעמען בייס פייער פון מחלוקת, וואָס ר' דוד צינד אָן אין ביאַלע. זיי קומען דעם „קאָמאַרוווקער" מאַכן פאַר פרעזעס, כדי צו פאַרוואַנדלען די גמינע אין אַ „גמילות-חסד", וו בלויז רייכע הויז-אייגנטימער און גרויסע גאַלאַנטעריע- און שיך-סוחרים באַקומען דרייסאַקיקע הלוואות אָן פראָצענט.

דאָס איז זייער פראָגראַם, דאָס ווילן די פאַר שוואַכע, און כאַראַקטער-לאָזע מענטשן, וועלכע „באַנייען" יעדע פינף יאָר דעם קליינהענדלער-פאַריין, און מיט וועלכע עס דיריגירט דוד קאָמאַרווקער.

* * *

מיר פון אונזער זייט זאָגן: די יידישע געזעלשאַפט אין ביאַלע וויל זעען אַלס אירע רעפרעזענטאַנטן מענטשן באַוווסטזיניקע, מענטשן לייסטונגס-פעיקע, מענטשן ערלעכע, וועלכע זאָלן באמת זאָרגן פאַר אירע קולטורעלע און סאָציאַלע באַדערפנישן, מענטשן מיט וועמענס טעטיקייט דער צבור זאָל באמת קאָנען שטאָלצירן.

מיר פון אונזער זייט זאָגן, דאָס: אָנפירן מיט אַ קהלה ביי היינט צו טאָג איז נישט דאָס „אָנפירן" מיט קהל ווי מיט צוואַנציק יאָר צוריק ווען ר' קלמן מיט ר' זלמנ'ען האָבן זיך איבערגעשושקעט און אַלץ דעצידירט. דעצידירט, אַז סזאָל אַוועקגיין פאַרן בית-המדרש פאַר צוויי הונדערט (200) רובל בעזימער אַ יאָר. און פאַר צוויי הונדערט רובל אַ יאָר זייף צו וואַשן די בית-המדרש האַנטיכער און נאָך ענלעכע אויסגאַבן.

מיר זאָגן: ביי היינטצייטיקע מענטשן, פאַר דער היינטיקער צייט, דאַרפן מיטן יידישן עפנטלעכן לעבן אָנפירן מענטשן, וועלכע פאַרשטייען דאָס לעבן און קאָנען די באַדערפנישן פון דער היינטצייטיקער מאַסע.

מיר זאָגן: שוין אַוועק די צייטן פון מאַכן מיט [illegible]ער יידישער מאַסע קאָמבינאַציעס און מאַכינאַציעס, שוין אַוועק די צייטן פון זיצן אין דער גמינע, כדי סזאָל זיין: „שמור לי ואשמור לך"... שוין אַוועק די צייטן, ווען מען האָט געבלאָזן פרומקייט און געמיינט — די אייגענע קעשענע.

אַוועק די צייטן!
אַוועק דער בלאָף!

* * *

דאָס דאַרפן געדענקען אַלע, וועלכע אַנאַליזירן די פריערדיקע „טעטיקייט", פאַרטראַכטן זיך איבער דער היינטיקער ווירקליכקייט און ווילן זעען די קהלה אַלס אינסטיטוציע וו מען אַרבעט לטובת הכלל.

ח. מ.

וואַל-געמויזעכץ...

די „אגודה", וועלכע לעבט אויף אין ביאַלע נאָר בעת וואַלן, שטייט אין קריג מיט איר צענטראַלע. די צענטראַלע וויל פון די ביאַלער „חברי'ם" אירע מיטגלידס-אָפצאָל וועניקסטנס 50 זל. יערלעך און די רעדל-פירער זענען פון נעמעראָוועס... נישט צום געבן...

ביי די איצטיקע וואַלן, האָט עס געהאַלטן דערביי, דאָס די צענטראַלע זאָל אויפלעזן אָפיציעל איר ביאַלער אָפטיילונג. אַריינגעמישט האָט זיך די „רבנות-פראַגע". מען האָט נעמלעך פאַרזיכערט דער צענטראַלע דאָס נאָכן אויפנעמען אַ נייעם רב, וועט מען צוגלייך מיטן מאַכן אַ פוטערל אַ [illegible]וויסן אַלטן דאָזער, וועמען אַ טר[illegible]ק בראָנפן דערוואַרעמט שוין אויך נישט, איר, דער צענטראַלע אויך דערליידיקן. מיט איין וואָרט, מען וועט זיך [illegible]צמען צו דער אַרבעט, סוועט זיין פון וואָס און ביי וואָס זיך צו וואַרעמען.

ר' יקיר שוויצט...

ר' יקיר גייט אָן פאַר אַ מענטש מיט „פאַרבינדונגען", ער קאָן זיך צונויפרעדן מיט פרייע, מען האָט פאַר אים אַביסל דרך-ארץ. מיט איין וואָרט מיט זיין פערזאָן קאָן מען אַריינפריירן אַביסל גאַאיוו-גלויביקע אין דער אויפריכטיקייט פון די תורה-קאַנדידאַטן. זיין געוועלב געפינט זיך אין מאַרק, האָט מען דאָרט איינגעאָרדנט אַן: „אָבסערוואַציע-פונקט". קום נאָר גייט עמיצער, וואָס האָט נאָך אַ שטיקל באָרד, רופט מען אים אַריין און מען פראָפּאָנירט אים אונטערצושרייבן די ליסטע.

אויף אַלע געשטעלטע פראַגן וועגן אַ שולע, עטאַט נישט אויסמעסטן אייגענע, אָפּלעקן אַביינדל בעת די רבנות-וואַלן, קריגט דער אונטערשרייבער אַן ענטפער נישט מיטן פולן מויל נאָר מיט דער באָרד.

מען „קעמט" דעם „ווידערשפעניקן" אַזוי לאַנג דאָס פנים מיט דער באָרד, ביז ער ווערט מיד — און שרייבט אונטער.

צוויי ליסטעס — צוויי דאָזאָרעס

צוויי פון די „אַלטע" האָבן נישט געזאָלט קאַנדידירן. דאָס „יינגוואַרג" איז געווען אומצופרידן מיט זיי. איינער האָט געוואָלט אַ „פוטערל" פון נייעם רב, דער צווייטער, האָט האָבנדיק אַ ריזיק-גרויסע הויז געצאָלט נאָר 50 זל. עטאַט. אַזוי האָט עס געזאָלט זיין ביז... אַ מו[illegible] ווידערשפעניקע האָבן זיך קעגנגעשטעלט און איינגערעדט דעם פרעזעס ר' נחום, אַז: סמאַכט נישט אויס מען וועט אַריינטראָגן צוויי ליסטעס און צווישן זיך פאַרגונדן.

ר' נחום האָט אין זיין „קלוגשאַפט" איינגעזעען, דאָס קיין שלעכטס קאָן דערפון נישט אַרויסקומען און סגיט נאָך אַ מעגלעכקייט אַריינצונאַרן אַביסל הויזווירטן-ווילער (אפשר אַ פאָר קריסטן פון הויזווירטן-פאַריין אויך) און האָט מסכים געווען.

אויפצושטעלן די ליסטע און שאַפן אונטערשריפטן, האָט מען איבערגעגעבן דעם זון, דעם סיים-וואַל-מאַכער ר' אברהם, ביי דער באַדייטנדער מיטווירקונג פון איידעם.

אַ געניאַלע דערפינדונג

דער גמילות-חסד דאַרף געלט אויף זיין וואַל-פאָנד. מער רייסן ווי דריי זלאָטעס פון הונדערט קאָן מען דאָך נישט, זענען די וואַל-מאַכערס געפאַלן אויף אַ המצאה: מען שפילט אין לאָקאַל פון ג"ח אין קאָרטן און דאָס אויסגענומענע געלט גייט אויפן וואַל-פאָנד. עלעקטרי קאָסט זיכער מער ווי דער קאָרטן-קלוב ברענגט אַריין, אָבער אַ עלעקטרי רעכנונג קאָן מען בוכן און קיין וואַל-אויסגאַבן נישט.

באמת אַ געניאַלע דערפינדונג פון אַ קליינעם בוכהאַלטער מיט אַ „גרויסנס" אַ קאָפּ.

טוט נישט זייער ווילן. נאָר דאָך האָבן זיך געפונען עטלעכע רחמנים, וועלכע טוען און אַרבעטן מעשים נאָכצוגעבן די תאוה פון די בענקל-זוכער. זאָל דיר נישט איינפאַלן, אַז צווישן ביאַלער יידן געפונען זיך אַזעלכע רחמנים חלילה וחס. דאָס זענען דווקא נישט קיין היגע נאָר איינגעוואַנדערטע. דו קאָנסט זיי נישט, דעריבער וועל איך דיר זיי שילדערן אַזוי, אַז דו וועסט אַמאָל קומען קיין ביאַלע, וועסטו זיי דערקענען אין גאַס, דאָס זענען: שבת-הגדול און קורץ פרייטאָג.

דעם ערשטן קאָנסטו טרעפן לאַנגזאַם אַרומשפאַצירן, מאַכנדיק גרויסע שפרייזן פאַרן מאַגיסטראַט. דעם צווייטן, וועסטו דערקענען אינם קורצן יופּעצל מיט די גאָר לאַנגע מכנסים, ווי דאָס לויפט ווי אַ טאָרפעדאָ-צוג פון ערער און סאָקאָלאָווער און צוריק. אָט די ביידע מאַכן עס אָן דעם וויגט צו די קהלה-וואַלן. דער גרויסער האָט געענדיקט דעם כלל-טוערס-פאַקולטעט אין ק"ק קאָמאַרוווקע. דער צווייטער, האָט שטודירט אין לוקאָוו אין אַגודה'שן אוניווערסיטעט און איז גוט באַהאַווענט, ווי אַזוי מדאַרף פירן מחלוקת. ער האָט געוויס בייגעוווינט די לעקציעס פונם „פראָפעסאָר" יענקל גרינבלאַט, וועלכער האָט געשאָסן אום שבת [illegible] אַ רעוואָלווער צו איינעם, וועלכער האָט נישט מסכים געווען אויף זיין רב מיט וועלכן ער האָט געוואָלט מזכה זיין לוקאָוו.

אָט דאָס קורץ פרייטאָגל, ווי נאָר סאיז געקומען קיין ביאַלע, האָט עס דערשמעקט, אַז מדאַרף זיך מתדבק זיין מיטן „גרויסן" כלל-טוער, מיטן שבת-הגדול, ווייל נעבן אים קאָן מען גרויס ווערן. בכלל האָט דאָס קורץ פרייטיקל אַ מיווש צו „גרויסע" מענטשן (אַפילו אַ שוויגער, האָט ער אויסגעקליבן חנה די גרויסע).

דער גרויסער האָט באַלד דערפילט, אַז דאָס קורץ-פרייטיקל, וועט זיין אַ גוט תלמידל, אַ תלמיד מובהק און דער „דבוק" איז עולה ליפה געווען. און אָט די בעלי הרחמים האָבן זיך עס גענומען צו באַזאָרגן די דורשטיקע, די בעלי-תאוה צו בענקלעך און כבוד און מאַכן זיי פאַר פרנסים. און כאָטש סשטייט: „אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן נמלכים בצבור" (ברכות נה.), מען טאָר נישט אויפשטעלן קיין פרנס אויפן צבור, ביז מען באַראָט זיך נישט פריער מיטן צבור. האָט דער „דבוק" נישט געפרעגט ביי קיינעם, געמאַכט אַ ליסטע, אַוועקגעשטעלט אויפן ערשטן אָרט אַ הדר, אַ ייד אַ נדבן, אַן אָרנטלעכן מענטש אַלט שיינדל און נאָך אים איז טאַקע אָן און ווי צו ביאַלע [illegible], וועמען דער דבוק רעקאָמענדירט אונז צו ווילן אַלס פרנסים.

איך וועל דיר נאָך שרייבן מי ומי ההולכים.

זעסטו, אויף דעם הדר וווּנדערט מיר, אַז ער האָט זיין הסכמה געגעבן. איך האָב באמונות מיטלייד מיט אים. איך האָב מורא, אַז קהל וועט זיין נעמען [illegible] איהם מטפל זיין, קאָן ער ח"ו ווערן [illegible]

מדרצייילט, אַז אַז אַ קליינשטעטלדיקן רב, אָבער גוואַלטיקער גאון, זענען געקומען די פני העיר פון אַ גרויסער שטאָט, וועלכע האָבן פאַרלאַנגט, ער זאָל אָננעמען דאָס כסא הרבנות פון זייער שטאָט. דער רב האָט אָבער אָנטזאָגט, נישט געוואָלט זיך שיידן מיטן שטעטל. זענען די שלוחים געפאַלן אויף אַ המצאה, דעם ענין אַדורכצופירן מיט דער הילף פון דער רביצין. די רביצין, וועלכע איז געווען אַ רייכע סוחר'טע און האָט מפרנס געווען דעם רב, האָט זיך שטאַרק פאַרוואָלט דעם כבוד פון זיין אַ רביצין אין אַ גרויסער שטאָט, האָט זי גענומען פייניקן דעם רב, ער זאָל מסכים זיין אָנצונעמען דאָס רבנות. זי האָט אים אַזויפיל נוגש געווען, אַז ער האָט בעל כרחו מסכים געווען, נאָר בתנאי: זי זאָל אים קויפן אַ אתרוג אַ הדר. אַזוי ווי סאיז געווען נאָענט צו סוכות, איז די רביצין געפאָרן ספּעציעל אין דער גרויסער שטאָט, באַצאָלט אַ מטמון מיט געלט און אַהיים געבראַכט אַ אתרוג אַ הדר, וואָס מוזט זעלטן.

ווען די יידן אין שטעטל זענען געווויר געוואָרן, אַז ביים רב געפינט זיך אַזאַ הדר, זענען אַלע געקומען באַקוקן דעם אתרוג. יעדער באַזונדער האָט געגלעט, באַקוקט און באַטאַפּט דעם אתרוג אַזוי, אַז דעם ערשטן טאָג סוכות, ווען דער רב האָט געוואָלט בענטשן אתרוג, איז גאָר געווען אַ ספק צי מען מעג מאַכן אַ ברכה איבערן אתרוג. אַזוי באַפלעקט איז ער געוואָרן. ער האָט דאַן אַריינגערופן דער רביצין, געוויזן איר דעם אתרוג און געזאָגט: זעסטו אַזוי זעט אויס אַ הדר, ווען ער פאַלט אַריין אין קהלס הענט...

גלויב מיר, אַז איך מיין עס באמת, אַז איך האָב מיטלייד מיט אים. קהל קאָן אים מאַכן פאַר אויס הדר ח"ו און צוליב וואָס. [illegible] מיט אים וויל דער „דבוק" כשרן די איבעריקע, ניין, און מיינסטו, אַז נאָר אים פירט דער דבוק אין באָד אַריין? אויך אונזערע נאַאיווע ווילער נאַרט מען אין זאַק אַריין.

געדענקסטו, ווען אין וואַרשע איז אויף דזשיקאַ, היינט זאַמענהאָף, געווען אַ „אַמעריקאַנסקי באַזאַר", וו מען האָט באַקומען פאַרשידענע זאַכן צו 20 קאָפּיקעס אַ שטיק, האָט זיך אין עטלעכע טעג אַרום באַלד געעפנט אַזאַ געשעפט און האָט די זעלבע זאַכן פאַרקויפט צו 18 קאָפּיקעס אַ שטיק. די ווערט האָבן זיי געהאַט ס"ה פון 5 קאָפּיקעס, נאָר די קאָנקורענץ האָט געצויגן די נאַאיווע קונים צו קויפן. אין אַ צייט אַרום איז וואַרשע געוווירגעוואָרן, אַז די קאָנקורענטן זענען גאָר מאַן און ווייב און נאָך אַ גאַנצן טאָגיקן קאָנקורירן צווישן זיך, גייט מען נאָכן שליסן די געשעפטן צוזאַמען אַ היים.

אָט דער „דבוק" פירט אויך כלומרשט אַ קאָנקורענץ, מאַכן ווינט פאַר באַזונדערע ליסטעס און שפעט ביינאַכט, ווען מען ענדיקט די „רעמי"-שפיל אין גמ"ח, קאָנסטו זיי ביידע, דעם שבת-הגדול און קורץ פרייטיק טרעפן פאַרטיפט אין אַ שמועס מכח מאָרגנדיקער אַרבעט.

איך האָב דיר נאָך פיל צו שרייבן וועגן די וואַלן, וואַלן-מאַכער און קאַנדידאַטן, נאָר איך האָב נישט קיין צייט, סאיז היינט דער לעצטער טאָג פון אַריינטראָגן די קאַנדידאַטן-ליסטעס און איך מוז גיין אין גאַס געוווירווערן מי ומי ההולכים, צי איז נישט פאַרגעקומען קיין שנוים, צי האָט מען אַמאָל נישט געשטעלט ויזתא'ן פאַר דלפון'ען. ביים „דבוק" קאָן אַלץ מעגלעך זיין.

איה"ש איבעראַכטאָג פרייטאָג, וועל איך דיר שרייבן בפרוטוט וועגן אַלע ליסטעס און וועגן יעדן קאַנדידאַט.

אַוודאי וואָלט איך דיר געשריבן פון עפּעס וויכטיקערס, ווען איך וווין אין קאָנסטאַנטין, וו קיין שום ייד וויל נישט ווערן קיין פרנס. ליידער ווין איך אין ביאַלע גדול, וו כמעט אַלע ווילן ווערן פרנסים (אויסער עטלעכע ליטווישע יידן), דעריבער מוז איך פלאַפלען וועגן די וואַלן ביי אונז.

אַנטשולדיק מיר.

ידידך **אורח.**

פון ביאַלער לעבן

„ער זינגט שלעכט דאַרף מען אים רעדוצירן"

די קהלה האָט איינגעאָרדנט איר „פערסאָנאַלע" ביירא אין מאַגיסטראַט. דאָרט צאָלט מען די פענסיעס, דאָרט זאָגט מען מבינות צי דער באַטרעפנדער באַאַמטער דערפילט גוט זיינע פליכטן.

דעם לעצטן פרייטאָג בעת דער „פלאַטניק" פון קהלה ה' דאַראַש, האָט דעם חזן **נישם** אויסגעצאָלט זיינע פאַר זלאָטעס. דער חזן האָט געפרעגט פאַרוואָס? און באַקומען אַן ענטפער פון מאַגיסטראַט-רעפערענט, ה' סטאַזשינסקי, דאָס „ער זינגט שלעכט און דעריבער דאַרף מען אים רעדוצירן".

דער חזן, האָט דעם ווי אָנגענומען פאַר ערנסט און זיך שטאַרק דערשראָקן.

אַ וואָרנונג פאַר די בעלי-בית'ים

שבת אָוונט, איז אַראָפּגעפאַלן אַ ציגל פון קוימען פון הויז, וואָס געהער צו ה' קלמן שיינבערג, פל. וואָלנאָשטשי 1. גליקלעכערווייז, האָט עס קיינעם נישט געשאַדט.

אין צוזאַמענהאַנג דערמיט, ווערט איצט געלייגט מער אַכט אויף די קוימענעס, דאָס זיי זאָלן זיך געפונען אין אַ גוטן צושטאַנד.

סאיז ווינטשנסווערט, דאָס די הויזווירטן זאָלן נישט וואַרטן אויף קיין אויפפאָדערונגען. נאָר אַליין פאַרריכטן די קוימענס.

מען געזעגנט זיך צו די בעטלער

די אָפּטיילונג פאַר געזעלשאַפטלעכע שוץ אין מאַגיסטראַט, פאַרמעסט זיך אויסצוראָטן דאָס בעטלעריי פון ביאַלע. עלטערע צוויי קריסטלעכע בעטלער זענען שוין דורכן געריכט אָפּגעשיקט געוואָרן קיין יאַבלעטשנע. דעם זעלבן גורל דערוואַרטעט אויך די יידישע בעטלער, אויב מען וועט זיי כאַפּן „ביי דער האַנט".

פערזענלעכעס

דער ביורגערמייסטער ה' אינזש. וואַלאַווסקי, האָט זיך צוריקגעקערט פון אורלויב און איבערגענומען זיין אַמט.

אַכטונג, פאַרבן-סוחרים!

מאָנטאָג דעם 31-טן ד. ח. 10 אַזייגער פרי קומט פאָר אין צענטראַלן דעטאַליסטן- און קליינהענדלער-פאַרבאַנד די פייערלעכע עפנונג פון לעצטן דריי-טאָגיקן קורס פאַר פאַרבן-סוחרים פון דער פראָווינץ, צו וועלכן עס האָבן שוין געמאָלדן זייער אָנטייל אַ גרויסע צאָל פאַרבן-סוחרים פון אַלע עקן לאַנד.

וועגן טעאַטער-סקאַנדאַל

מיר האָבן דערהאַלטן אַ בריוו פון דער קינאָ-דירעקציע מיט אויפקלערונגען, וועגן דעם נישט פריי-געוואָרענעם זאַל פאַר דער טעאַטער-פאָרשטעלונג „אַטענטאַט", וועלכן מיר וועלן געבן אין צווייטן נומער.

פון געזעלשאַפטלעכן לעבן

שבת איז פאָרגעקומען אַ ציוניסטישע פאַרזאַמלונג, געווידמעט די קהלה-וואַלן.

אין דער פאַרזאַמלונג האָבן אויך אָנטייל גענומען אייניקע חברים פון „מזרחי" און סימפּאַטיקער.

נאָך אַ לענגערע דיסקוסיע איז באַשלאָסן געוואָרן צו שאַפן אַ וואַל-קאָמיסיע פון די ח"ח: י. א. ראָזנבוים, ישראל גאָלדשטיין, חיים מיאָדעק, לייבל מיגדאַל, דוד קאַנטאָר, און זעליק יאַקובאָווסקי.

די קאָמיסיע וועט דעצידירן אין אַלע פראַגן, וואָס האָבן אַ שייכות צו די וואַלן פון קהלה-ראַט און פאַרוואַלטונג.

פון „תרבות"-ביבליאָטעק

זונטאָג איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון דער ביבליאָטעק-פאַרוואַלטונג.

סאיז אָפּגענומען געוואָרן די ביכער פון לעצטן גרויסן איינקויף.

די פאַרוואַלטונג האָט באַשלאָסן, אַז:
אַרויסגעבן נייע ביכער וועט מען די יעניקע אַבאָנענטן, וועלכע האָבן נישט קיין פאַרלעגענע חובות.

אַ ציוניסטישע קרייז-קאָנפערענץ

זונטאָג איז פאָרגעקומען, אין שעדלעץ, אַ ציוניסטישע קרייז-קאָנפערענץ.

סהאָבן זיך באַטייליקט דעלעגאַטן פון: ביאַלע, מעזריטש, לוקאָוו, סאָקאָלאָוו, מאָרד, לאָשיץ א. א.

מצד דעם צענטראַל-קאָמיטעט, איז אָנוועזנד געווען ח' ראָזענהעק.

די ביאַלער ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע איז געווען רעפּרעזענטירט דורכן ח' זעליק יאַקובאָווסקי.

צו אַלע ציוני'ם, מזרחיסטן און סימפּאַטיקער

איר ווערט אַלע געבעטן אָנטייל צו נעמען מאָרגן שבת אין דער **חאַל-פאַראַמלונג**, וועלכע קומט פאָר אין לאָקאַל פון „תרבות" פונקטלעך 5 נ. מ.

אַלע דאַרפן קומען. קיין באַזונדערע איינלאַדונגען ווערן נישט געשיקט.

דער נעכטיקער פּראָטעסט-טאָג

אין צוזאַמענהאַנג מיטן פּראָקלאַמירטן פּראָטעסט-טאָג, איז דורך דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין ביאַלע געמיינזאַם מיט דער קהלה, איינגעאָרדנט געוואָרן אין שול אַ הזכרה פאַר די געפאַלענע קדושים אין ארץ-ישראל.

די רעדאַקציע „ביאַלער-וואָכנבלאַט", האָט אַרויסגעלאָזט אַן עקסטראַ אויסגאַבע אין וועלכער די באַפעלקערונג איז גערופן געוואָרן אָנטייל צו נעמען אין פּראָטעסט קעגן די געשעענישן אין ארץ-ישראל.

פּישטשאַץ-פּאָדל.

אַזוי ווי דאָ האָבן זיך איבערגעחזר'ט אָנפאַלן אויף יידישע שול-קינדער מצד אַ פּאָר כוליגאַנישע „סטשעלצעס", האָט ח' פערדמאַן באַלעגט וועגן דעם אַן אָנקלאַגע צום שול-אינספּעקטאָר ה' דאַנטען. דער לעצטער האָט תיכף דערפון געמאָלדן דער קרייז-קאָמענדע פון „סטשעלעץ" און די טעג, האָבן דעם ה' פערדמאַן באַזוכט דער קרייז-קאָמענדאַנט קאַפּימאַן ו.' אַנינאַ אין באַגלייטונג פון נאָך אַן אָפיציר.

די מיליטער-לייט האָבן איבערגעבעטן און פאַרשפּראָכן שטרענג צו באַשטראָפן די זיי אונטערגעאָרדנטע סטשעלצעס, וועגן וועלכן זיי וועלן באַזונדער אין אַ ספּעציעלן בריוו פון דער קרייז-קאָמענדע מיטטיילן.

דאָ האַלטן זיך ביי עפענען און טעטיק ווערן העברעאיש-יידישע קורסן.
F.

פאַרשרייבט די לערן-יינגלעך אין די פאַך-דערגענצונגס-שולן

דעם 3-טן סעפּטעמבער ד. י. הויבן זיך אָן די לימודים אין די פאַך-דערגענצונגס שולן. אין שייכות דערמיט זענען באַשטימט געוואָרן איינשרייבונגען אין די דאָזיקע שולן פון 25-טן ביזן 29-טן אויגוסט ד. י.

ווי עס איז באַוווסט, זענען, סיי לויטן געזעץ וועגן יוגנט-שוץ, ווי אויך לויט די פאַרפליכטנדע שול-געזעצן, מחויב צו באַזוכן פאַך-דערגענצונגס-שולן אַלע יוגנטלעכע אין עלטער פון 15 יאָר' אויב זיי זענען באַשעפטיקט אין האַנדל, אינדוסטרי, אָדער מלאכה.

אין הסכם מיט די דערמאָנטע געזעצן, איז דער מייסטער פאַראַנטוואָרטלעך פאַר דעם, צי דאָס לערניונגל, אָדער לערנמיידל באַזוכט די פאַך-דערגענצונגס-שול רעגולער און סיסטעמאַטיש. פאַרן עובר זיין די דאָזיקע פאָרשריפטן זעט דאָס געזעץ פאָר האַרבע שטראָפן פאַר די מייסטערס.

כדי דעם יוגנטלעכן דערמעגלעכן נאָרמאַל די שול צו באַזוכן, איז דער בעל-מלאָכה מחויב צו באַפרייען דעם לערניינגל פון דער אַרבעט אין וואַרשטאַט מיט אַ שעה פריער, ער זאָל באַוויזן צו קומען אויף די לעקציעס.

צוליבן עובר-זיין אויפן דאָזיקן געזעצלעכן חוב, ד. ה. צוליבן נישט באַזוכן די אויפן אָרט עקזיסטירנדיקע פאַך-דערגענצונגס-שול, וועלן אַממייסטן ליידן די יוגנטלעכע אַליין, ווייל זיי וועלן נאָכן ענדיקן די לער נישט צוגעלאָזט ווערן צום געזעלן עקזאַמען און במילא נישט קאָנען אין דער צוקונפט זיך לעגאַל פאַרנעמען מיטן פאַך.

דאָס אַלץ האָבן שוין זייט יאָרן גוט פאַרשטאַנען די קריסטלעכע האַנטווערקער-אָרגאַניזאַציעס, ווי אויך די עלטערן פון די קריסטלעכע לערניינגלעך און לערנמיידלעך.

צווישן די יידישע בעל-מלאכות — באַזונדערס צווישן דער יידישער יוגנט, הערשט אָבער נאָך ביז היינט אַ בטול-באַציונג צום באַזוכן די פאַך-דערגענצונגס-שולן, און אַ גאַנץ קליינער פּראָצענט פון זיי באַזוכט אַזאַ שול.

די פאָלגן פון אַט-דעם בטול-באַציונג לאָזן אָבער אויף זיך לאַנג נישט וואַרטן. אויב סוועט אַזוי גיין, דראָט אַ געפאַר' אַז די מלאכה ביי יידן זאָל אַראָפּגעדרוקט ווערן צו אַ נידריקערער מדרגה און במילא אַרויסגענומען ווערן פון אונזערע הענט. דאָס דאַרפן געדענקען הן די מייסטער, הן די יוגנטלעכע הן די עלטערן פון זיי.

אין אונזער שטאָט איז אַזאַ פאַך-דערגענצונגס-שול פאַראַן. און שוין הויבן זיך אָן די איינשרייבונגען, אין דער דאָזיקער שול. די איינשרייבונגען וועלן ווי געזאָגט דויערן סך-הכל ביזן 29-טן אויגוסט ד. י.

די אַלע, וואָס וועלן נישט אָנגענומען ווערן אין דער פאַך-דערגענצונגס-שול צוליב מאַנגל אין פּלאַץ, אָדער צוליב אַנדערע סיבות, דאַרפן פאָדערן וועגן דעם אַ שריפטלעכע דעציזיע.

—:—.—

אויסטערלישע געזעצן

אין יעדן לאַנד איז פאַראַנען אַ געזעץ, אַז יעדער, וואָס וווינט אין דעם לאַנד, מוז קענען זיינע געזעצן, טוט מען עפּעס, וואָס איז נישט כדת וכדין, קען מען זיך נישט פאַרענטפערן דערמיט, צי מהאָט נישט געוווּסט אויב מטאָר דאָס נישט טון.

און דאָך זענען אין יעדן לאַנד פאַראַנען אויסטערלישע געזעצן, וועלכע זענען אַלט הונדערטער יאָרן און וועלכע ווערן קיינמאָל נישט פּראַקטיצירט, פונדעסטוועגן האָט מען פאַרגעסן זיי צו דערקלערן פאַר נישט גילטיק. וואָלט מען די דאָזיקע געזעץ פּראַקטיצירט, אַזוי וואָלט מען נישט געטאָרט גיין אויף דער גאַס, כמעט אויף אַלעמען אין לעבן איז פאַראַנען אַ חומרה...

די ליפּציקער מעסע האָט צונויפגעשטעלט אַלע די דאָזיקע אויסטערלישע פּאַראַגראַפן, וואָס זענען פאַרגעסן געוואָרן. מער ווי צוויי מיליאָן אַזעלכע פּאַראַגראַפן זענען פאַראַנען אין אַלע לענדער טייל לענדער האָבן אומיסטע די פּאַראַגראַפן נישט אויפגעלייזט, ווייל צומאָל מוז מען זיך העלפן מיט אַזאַ אַלטן פּאַראַגראַף, אויב מוויל עפּעס אויפטון..., די מעוסטע פּאַראַגראַפן זענען פאַראַנען אין אַמעריקע, איבער אַ מיליאָן חומרות זענען דאָרט נאָך פאַראַנען.

אין שוועדן למשל איז פאַראַנען אַ געזעץ אַז יידן טאָרן נישט דאַוונען בצבור, זיי טאָרן זיך נישט מאַכן קיין סינאַגאָגע, זייט הונדערטער יאָרן, זינט דאָרט פאַראַנען סינאַגאָגן, די רעגירונג אַכטעט עס נישט, כאָטש דאָס געזעץ, אַז „יידן טאָרן נישט מאַכן קיין סינאַגאָגעס" איז נאָך פאַראַן.

אין דער שווייץ טאָר מען נישט פאָרן שנעלער ווי צען קילאָמעטער אין אַ שעה, אין פיל שטעט נאָר זעקס קילאָמעטער. וואָלט מען געמוזט טאַקע אַזוי פּאַמעלעך פאָרן, וואָלט מען גיכער געקאָנט גיין צופוס.

אין נאָרוועגיען איז נאָך היינט פאַראַנען אַ געזעץ, אַז פון 6 אַזייגער ביינאַכט ביז זעקס אינדערפרי, מוז פאַר יעדן צוג לויפן אָדער רייטן אַ וועכטער מיט אַ לאַמטערנע אין דער האַנט... מקאָן זיך פאָרשטעלן ווי שנעל די באַן מעג פאָרן ביינאַכט...

אין פוילן איז נאָך היינט גילטיק דאָס רוסישע געזעץ, אַז יעדער, וואָס געפינט אַ פּעקל טיטון, מוז קודם צערייסן דעם שטעמפּל, בכדי מזאָל אים נישט נאָכאַמאָל פאַרווענדן, כאָטש סזענען שוין לאַנג קיין שטעמפּל פאַראַנען.

אין איטאַליע טאָר מען נישט טאַנצן אין קיין לאָקאַל, וואָס איז נישט שטאַרק באַלויכטן. אַלע לאָמפּן מוז דערביי ברענען.

אין פּאַראַגוויי טאָר מען אויף דער גאַס נישט שעלטן. פאַר יעדער קללה מוז מען צאָלן אַ שטראָף פון — 67 סענט.

אין ענגלאַנד איז נאָך גילטיק דאָס געזעץ, אַז פאַר קאָרטן-שפּילן אום זונטאָג ווערן באַשטראָפט נישט נאָר די שפּילערס, נאָר אויך די, וואָס קוקן צו.

אין דענעמאַרק מוז — לויטן געזעץ — יעדער מאַן וואָס זיצט אין פּאַרק נעבן אַ פרוי, זיין אַוועקגערוקט פון איר לכל הפחות פופצן צענטימעטער.

אין עטלעכע לענדער פון דרום-אַמעריקע טאָרן פרויען — לויטן געזעץ — נישט טראָגן קיין קליידער אָן אַרבל. אין עטלעכע לענדער איז פאַראַנען געזעצלעך פאָרגעשריבן ווי לאַנג די העמדער מוזן זיין ביי מענער און ביי פרויען...

אין קאָנעקטיקוט ווערט יעדער באַשטראָפט מיט טויזנט דאָלאַר, וואָס לייענט אַ צייטונג אין וועלכער סזענען באַשריבן מאָרדן...

און אַזוי גייט עס איין געזעץ נאָכן אַנדערן, לויטער אויסטערלישע זאַכן, פון וועלכע ספּאַלט אָן אַ מורא אָדער אַ געלעכטער...

און דאָך זענען די געזעצן עד היום אין קראַפט און יעדע רעגירונג קאָן זיך דערמיט באַדינען, ווען זי וויל נור...

ז. האָבער, ווין-פּאַריז.

Rədaktor- wydawca: Chaim D. Miodek. Druk. „Express", Biała-Podlaska, Piłsudskiego 6.